

Eugène Ionesco

De Koning is stervende

(Le Roi se meurt)

Vertaling Tom Kleijn

Voor Jacques Mauclair,
Voor Geneviève en Maurice de Gandillac.

Copyright ©: Editions Gallimard, 1963 et 1966
Copyright © Nederlandse vertaling: Tom Kleijn 2000

PERSONEN

Bérenger de Eerste, de Koning

Koningin Marguerite, eerste echtgenote van koning Bérenger de Eerste

Koningin Marie, tweede echtgenote van koning Bérenger de Eerste

De Dokter, die tevens chirurg, beul, bacterioloog en astroloog is

Juliette, werkster, verpleegster

De Wachter

*****

DECOR

Troonzaal, min of meer vervallen, min of meer gotisch. Midden op het toneel, tegen de achtermuur, enkele treden die naar de troon van de Koning leiden.

Links en rechts op het toneel, vooraan, twee kleinere tronen van de twee Koninginnen, zijn echtgenotes.

Rechts achter op het toneel een kleine deur die leidt naar de vertrekken van de Koning. Links achter op het toneel nog een kleine deur. Ook aan de linkerkant, vooraan, een grote deur. Tussen deze grote deur en de kleine, een gotisch raam. Nog een klein raam rechts op het toneel; kleine deur vooraan, ook aan die kant. Dichtbij de grote deur een oude wachter met een hellebaard.

Vóór het opgaan van het doek, terwijl het doek opgaat en nog enkele ogenblikken daarna hoort men een groteske koninklijke muziek, afgeleid van de 'Levers du Roi' uit de 17de eeuw.

WACHTER (*kondigt aan.*)

Zijne Majesteit, Koning Bérenger de Eerste. Leve de Koning!

(De Koning komt op door de kleine deur links, hij loopt gekleed in een purperen mantel, kroon op het hoofd en scepter in de hand, tamelijk snel over het toneel en gaat af door de deur rechts achter.)

WACHTER (*kondigt aan.*)

Hare Majesteit, Koningin Marguerite, eerste echtgenote van de Koning, gevolgd door Juliette, werkster en verpleegster van Hunne Majesteiten. Leve de Koningin!

(Marguerite, gevolgd door Juliette, komt op door de deur rechts voor en gaat af door de grote deur.)

WACHTER (*kondigt aan.*)

Hare Majesteit, Koningin Marie, tweede echtgenote van de Koning, eerste in zijn hart, gevolgd door Juliette, werkster en verpleegster van Hunne Majesteiten. Leve de Koningin!

(Koningin Marie, gevolgd door Juliette, komt op door de grote deur links en gaat met Juliette af door de deur rechts voor. Marie lijkt aantrekkelijker en koketter dan Marguerite. Ze draagt de kroon en een purperen mantel. Ze draagt bovendien juwelen. Door de deur links achter komt de Dokter op.)

WACHTER (*kondigt aan.*)

Zijne Prominentie, Meneer de Geneesheer van de Koning, chirurg, bacterioloog, beul en astroloog aan het Hof.

(De Dokter loopt tot het midden van het speelvlak, keert dan alsof hij iets vergeten is, op zijn schreden terug en gaat door dezelfde deur af. De Wachter zwijgt enige ogenblikken. Hij maakt een vermoeide indruk. Hij zet zijn hellebaard tegen de muur, blaast in zijn handen om ze te verwarmen.)

Toch hoort het rond deze tijd warm te zijn. Verwarming, ga aan! Niets aan te doen, het werkt niet. Verwarming, ga aan. De radiator blijft koud. Dat is niet mijn schuld. Hij heeft me niet gezegd dat hij me de volmacht over het vuur zou afnemen! Officieel tenminste niet. Maar met dat soort weet je het nooit.

(Abrupt pakt hij zijn wapen weer op. Koningin Marguerite verschijnt opnieuw door de deur links achter. Ze heeft een kroon op haar hoofd, draagt een niet al te schone purperen mantel. Ze ziet er tamelijk streng uit. Midden voor op het toneel blijft ze staan. Ze wordt gevolgd door Juliette.)

Leve de Koningin!

MARGUERITE (*tegen Juliette, terwijl ze om zich heen kijkt.*)

Er ligt stof. En peuken op de grond.

JULIETTE

Ik was net in de stal om de koe te melken, Majesteit. Ze geeft bijna geen melk meer. Ik heb geen tijd gehad om de living schoon te maken.

MARGUERITE

Dit is geen living. Dit is de troonzaal. Hoe vaak moet ik je dat nog zeggen?

JULIETTE

Goed, de troonzaal, als Hare Majesteit het wil. Ik heb geen tijd gehad om de living schoon te maken.

MARGUERITE

Het is koud.

WACHTER

Ik heb geprobeerd het vuur aan te maken, Majesteit. Het werkt niet. De radiatoren willen niet luisteren. De hemel is bewolkt, de wolken wekken niet de indruk zich gemakkelijk op te willen lossen. De zon is te laat. Toch heb ik gehoord dat de Koning haar bevel gaf om te verschijnen.

MARGUERITE

Nee maar! De zon luistert ook al niet meer.

WACHTER

Vannacht heb ik wat gekraak gehoord. Er zit een barst in de muur.

MARGUERITE

Nu al? Dat gaat snel. Dat had ik zo snel niet verwacht.

WACHTER

Ik heb geprobeerd hem dicht te smeren, samen met Juliette.

JULIETTE

Hij heeft me midden in de nacht wakker gemaakt. Ik sliep net zo heerlijk!

WACHTER

Hij is opnieuw verschenen. Zullen we het nog een keer proberen?

MARGUERITE

Dat heeft geen zin. Het is onherstelbaar. *(Tegen Juliette.)* Waar is Koningin Marie?

JULIETTE

Ze zal nog wel bezig zijn met haar toilet.

MARGUERITE

Natuurlijk.

JULIETTE

Ze is voor het aanbreken van de dag wakker geworden.

MARGUERITE

Ah! Toch wel!

JULIETTE

Ik hoorde haar huilen in haar kamer.

MARGUERITE

Lachen of huilen: dat is alles wat ze kan. *(Tegen Juliette.)* Laat haar onmiddellijk komen. Ga haar halen.

(Precies op dit moment verschijnt Koningin Marie, gekleed zoals eerder is vermeld.)

WACHTER *(een seconde voordat Koningin Marie verschijnt.)*

Leve de Koningin!

MARGUERITE (*tegen Marie.*)

Je ogen zijn helemaal rood, mijn lieve. Daar word je niet mooier van.

MARIE

Dat weet ik.

MARGUERITE

Begin niet weer te snikken.

MARIE

Ik kan het haast niet tegenhouden, jammer genoeg!

MARGUERITE

Vooraf niet in paniek raken. Dat dient nergens toe. Zo is nu eenmaal de loop der dingen, nietwaar? U rekende erop. U rekende er niet meer op.

MARIE

U rekende op niets anders.

MARGUERITE

Gelukkig wel. Dus, alles is in orde. (*Tegen Juliette.*) Geef haar maar een schone zakdoek.

MARIE

Ik hoopte nog altijd ...

MARGUERITE

Dat is tijdverspilling. Hopen, hopen! (*Ze haalt haar schouders op.*) Dat is het enige waar ze het over hebben, dat en voor de rest maar huilen. Wat een manieren!

MARIE

Heeft u de dokter nog gezien? Wat zegt hij?

MARGUERITE

Wat u weet.

MARIE

Misschien vergist hij zich.

MARGUERITE

Laat u die glimp van hoop nu maar varen. De voortekens liegen niet.

MARIE

Misschien heeft hij ze verkeerd geïnterpreteerd.

MARGUERITE

Tastbare voortekens liegen niet. U weet dat.

MARIE (*kijkt naar de muur.*)

Oh! Die barst!

MARGUERITE

Ziet u wel! En dat is niet het enige. Het is uw fout als hij er niet op voorbereid is, het is uw fout als hem dat gaat verrassen. U heeft hem maar laten doen, u heeft er zelfs aan meegeholpen hem op een dwaalspoor te brengen. Ah! Het zoete leven. Uw bals, uw spelletjes, uw optochten; uw banketten, uw raffinement en uw vuurwerk, uw huwelijk en uw huwelijksreizen! Hoeveel huwelijksreizen heeft u gemaakt?

MARIE

Dat was om onze trouwdag te vieren.

MARGUERITE

Die vierde u vier keer per jaar. "Je moet het ervan nemen", zei u ...

MARIE

Hij houdt zo van feesten.

MARGUERITE

De mensen weten het. Ze doen alsof ze het niet weten! Ze weten het en vergeten het. Hij is de koning. Hij mag het niet vergeten. Hij had de blik voorwaarts gericht moeten houden, de etappes moeten kennen, de lengte van zijn route precies moeten weten, de eindstreep moeten zien.

MARIE

Mijn arme schat, mijn arm koninkje.

MARGUERITE (*tegen Juliette.*)

Geef haar nog een zakdoek. (*Tegen Marie.*) Een beetje opgewekt, kop op. Hij zal uw tranen nog zien, dat werkt aanstekelijk. Hij is zo al zwak genoeg. Die afschuwelijke invloed die u op hem heeft uitgehad. Nou ja! Hij verkoos u helaas boven mij! Ik was niet jaloers, oh, helemaal niet. Ik realiseerde me gewoon dat dat niet verstandig zou zijn. Nu kunt u niets meer voor hem doen. Kijkt u maar, geheel in tranen en niet meer tegen mij bestand. En uw blik daagt mij niet meer uit. Waar zijn uw onbeschaamdheden, uw ironische lachjes, uw grapjes nu gebleven? Vooruit, word wakker. Neemt u uw plaats in, probeert u zich goed te houden. Kijk, u heeft nog altijd uw prachtige collier. Komt u, neemt u toch uw plaats in.

MARIE (*gezetten.*)

Ik zal het hem niet kunnen zeggen.

MARGUERITE

Ik zal dat op me nemen. Ik ben eraan gewend onaangename klussen op te knappen.

MARIE

Zeg het hem niet. Nee, nee, alstublieft. Zeg hem niets, ik smeeek het u.

MARGUERITE

Laat mij mijn gang gaan, smeeek ik ú. We zullen u trouwens nodig hebben bij bepaalde etappes in de ceremonie. U houdt toch van ceremonies.

MARIE

Niet van die.

MARGUERITE (*tegen Juliette.*)

Drapeer onze slepen zoals het hoort.

JULIETTE

Ja, Majesteit.

(*Juliette doet het.*)

MARGUERITE

Vanzelfsprekend minder amusant dan uw kinderbals, dan uw bals voor bejaarden, uw bals voor jonggehuwden, uw bals voor overlevenden, uw bals voor gedecoreerden, uw bals voor geletterde vrouwen, uw bals voor organisatoren van bals en al die andere bals. Dit bal zal zich binnen de familie afspelen, zonder danser en zonder dans.

MARIE

Nee, zeg hem niets. Het is beter als hij het niet merkt.

MARGUERITE

... En eindigt met een vrolijk lied? Dat is niet mogelijk.

MARIE

U heeft geen hart.

MARGUERITE

Zeker wel, jawel, het klopt.

MARIE

U bent onmenselijk.

MARGUERITE

Wat wil dat zeggen?

MARIE

Het is verschrikkelijk, hij is er niet op voorbereid.

MARGUERITE

Het is uw schuld als hij dat niet is. Hij was als een van die reizigers die in herbergen blijven hangen en vergeten dat het doel van de reis niet de herberg is. Toen ik u eraan herinnerde dat hij zijn lot indachtig moest leven, zei u tegen mij, dat ik een blauwkous was en dat dat een hoogdravende opmerking was.

JULIETTE (*terzijde.*)

Dat is ook wel hoogdravend.

MARIE

Het moet hem op zijn minst zo voorzichtig mogelijk gezegd worden, als het dan toch niet te vermijden is. Met omzichtigheid, met heel veel omzichtigheid.

MARGUERITE

Hij had er allang op voorbereid moeten zijn, zijn hele leven al. Hij had het elke dag tegen zichzelf moeten zeggen. Wat een tijdverspilling! (*Tegen Juliette.*) Wat sta jij ons met je wezenloze ogen aan te staren? Jij gaat toch niet ook instorten. Je kunt je terugtrekken; loop niet te ver weg, we laten je roepen.

JULIETTE

Dus ik hoef de living echt niet meer aan te veegen?

MARGUERITE

Het is te laat. Niets aan te doen. Ga weg.
(*Juliette gaat rechts af.*)

MARIE

Zeg het hem voorzichtig, alstublieft. Neem er alle tijd voor. Hij zou een hartstilstand kunnen krijgen.

MARGUERITE

We hebben geen tijd om er tijd voor te nemen. Afgelopen met dat gerollebol, afgelopen met dat uitgaan, afgelopen met die jonge jaren, afgelopen met die smulpartijen, afgelopen met uw striptease. Afgelopen. U heeft de boel tot op het laatst laten verslonzen, we hebben geen moment meer te verliezen, want dit is duidelijk het laatste. We hebben nog maar heel even om te doen wat al jaren geleden gedaan had moeten worden, jaren en jaren geleden. Wanneer ik met hem alleen gelaten moet worden, zal ik u dat zeggen. U heeft nog een rol te spelen, weest u gerust. Daarna zal ik hem helpen.

MARIE

Het zal moeilijk zijn, wat is het moeilijk.

MARGUERITE

Net zo moeilijk voor mij als voor u, als voor hem. Niet jammeren. Ik zeg het u nog eens, ik raad het u aan, ik beveel het u.

MARIE

Hij zal weigeren.

MARGUERITE

In het begin.

MARIE

Ik zal hem tegenhouden.

MARGUERITE

Laat hem niet terugdeinzen of wee uw gebeente. Het moet allemaal gaan zoals het hoort. Zodat het een succes wordt, een triomf. Het is lang geleden dat hij er een had. Zijn paleis ligt in puin. Zijn land braak. Zijn bergen zakken in. De zee is door de dijken heen gebroken, heeft het land onder water gezet. Hij onderhoudt het niet meer. U heeft hem alles doen vergeten in uw armen met dat afschuwelijke parfum. Wat een wansmaak! Nou ja, het was de zijne. In plaats van de bodem te verstevigen, laat hij hectares en hectares wegzinken in bodemloze afgronden.

MARIE

Wat bent u benepen! Je kunt trouwens niet vechten tegen aardbevingen.

MARGUERITE

Wat werkt u me op de zenuwen! ... Hij had moeten verstevigen, coniferen moeten planten op het stuifzand, de bedreigde terreinen moeten cementeren. Maar nee, nu zit het koninkrijk vol gaten, het lijkt wel een enorme gatenkaas.

MARIE

We konden niets doen tegen het onvermijdelijke, tegen de natuurlijke erosie.

MARGUERITE

Om maar te zwijgen van al die rampzalige oorlogen. Terwijl de dronken soldaten sliepen, 's nachts of na het overdadige middageten in de kazernes, verschoven de burens de grenspalen. Het nationale territorium is gekrompen. Zijn soldaten wilden niet vechten.

MARIE

Het waren gewetensbezwaarden.

MARGUERITE

Bij ons werden ze gewetensbezwaarden genoemd. In de legers van onze overwinnaars werden ze lafaards, deserteurs genoemd en geëxecuteerd. U ziet het resultaat: duizelingwekkende afgronden, met de grond gelijk gemaakte steden, platgebrande zwembaden, leegstaande café's. De jeugd verlaat massaal het vaderland. Bij het begin van zijn regeerperiode waren er negen miljard inwoners.

MARIE

Het waren er teveel. Er was geen plaats meer.

MARGUERITE

Nu zijn er nog maar zo'n duizend bejaarden over. Minder. Ze overlijden terwijl ik met u praat.

MARIE

Er zijn ook vijfenveertig jonge mensen.

MARGUERITE

Die ze elders niet wilden hebben. Wij wilden ze evenmin: ze zijn met geweld naar ons teruggestuurd. Trouwens, ze worden heel snel oud. Toen ze gerepatriëerd werden, waren ze vijfentwintig, twee dagen later waren ze tachtig. U gaat niet beweren dat die op een normale manier oud worden.

MARIE

Maar de Koning, hij is nog heel jong.

MARGUERITE

Dat was hij gisteren, dat was hij vannacht. U zult zo meteen wel zien.

DE WACHTER *(kondigt aan.)*

Zijne Prominentie, de Geneesheer keert terug. Zijne Prominentie, Zijne Prominentie.

(De Dokter komt op door de grote poort links die vanzelf open- en dichtgaat. Hij heeft iets van een astroloog en een beul tegelijkertijd. Op zijn hoofd draagt hij een puntige hoed met sterren. Hij is in het rood gekleed, een beulskap hangt aan zijn kraag, hij heeft een grote sterrenkijker in de hand.)

DOKTER *(tegen Marguerite.)*

Goededag Majesteit. *(Tegen Marie.)* Goededag Majesteit. Mogen Uwe Majesteiten me verontschuldigen, ik ben een beetje laat, ik kom rechtstreeks van het ziekenhuis waar ik een paar chirurgische ingrepen moest verrichten die van het hoogste belang waren voor de wetenschap.

MARIE

De Koning kan niet meer geopereerd worden.

MARGUERITE

Inderdaad, dat kan niet meer.

DOKTER *(kijkt naar Marguerite, dan naar Marie.)*

Ik weet het. Zijne Majesteit niet.

MARIE

Dokter, is er nog nieuws? Misschien gaat het beter, niet waar? Niet waar? Een verbetering is toch niet onmogelijk?

DOKTER

Het is het soort situatie waarin geen verandering optreedt.

MARIE

Het is waar, geen hoop, geen hoop. *(Kijkt naar Marguerite.)* Zij wil niet dat ik hoop koester, ze verbiedt het me.

MARGUERITE

Veel mensen hebben grootheidswaanzin. U heeft kleinheidswaanzin. Zo'n Koningin hebben we nog nooit gehad! U maakt me te schande. Ah! Ze gaat weer huilen.

DOKTER

Eerlijk gezegd is er toch wat nieuws, zo u wilt.

MARIE

Wat voor nieuws?

DOKTER

Nieuws dat eerdere aanwijzingen alleen maar bevestigt. Mars en Saturnus zijn tegen elkaar gebotst.

MARGUERITE

We hadden het verwacht.

DOKTER

De twee planeten zijn ontploft.

MARGUERITE

Dat is logisch.

DOKTER

De zon heeft tussen de vijftig en vijfenzeventig procent van haar kracht verloren.

MARGUERITE

Dat spreekt voor zich.

DOKTER

Er valt sneeuw op de Noordpool van de zon. De Melkweg lijkt samen te klonteren. De komeet kan niet meer van vermoeidheid, ze is oud geworden, ze draait haar staart om zich heen, rolt zich op als een stervende hond.

MARIE

Dat is niet waar, u overdrijft. Jawel, jawel, u overdrijft.

DOKTER

Wilt u het door de kijker zien?

MARGUERITE (*tegen de Dokter.*)

Dat is niet nodig. Men gelooft u. Wat nog meer?

DOKTER

De lente die er gisteravond nog was, heeft ons twee uur en dertig minuten geleden verlaten. Het is nu november. Aan de andere kant van de grenzen is het gras gaan groeien. Daar worden de bomen weer groen. Alle koeien daar werpen twee kalveren per dag, één 's morgens, een tweede 's middags tegen vijf uur, kwart over vijf. Bij ons zijn de bladeren verdord, ze vallen af. De bomen steunen en sterven. De aarde barst nog meer open dan gewoonlijk.

WACHTER (*kondigt aan.*)

Het koninklijk meteorologisch instituut wijst ons erop, dat het slecht weer is.

MARIE

Ik hoor de aarde barsten, ik hoor het, ja, helaas, ik hoor het!

MARGUERITE

Dat is die barst die groter wordt en verder gaat.

DOKTER

De bliksem komt tot stilstand in de hemel, uit de wolken regent het kikkers, de donder rommelt. Je hoort hem niet want hij is stom. Vijfentwintig inwoners zijn vloeibaar geworden. Twaalf hebben hun hoofd verloren. Onthoofd. Dit keer zonder mijn tussenkomst.